

ОРКЕСТР “РАПСОДІЯ”: ВИКОНАВСЬКИЙ ФЕНОМЕН НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ПРИКАРПАТТЯ

У статті розглянуто творчу діяльність муніципального оркестру народної музики “Рапсодія” м. Івано-Франківськ у контексті взаємовпливу фольклорної й академічної виконавських традицій. Визначено особливості виконавського стилю колективу, а також розкрито репертуарні тенденції та їх взаємозв’язок із концертною діяльністю оркестру.

Ключові слова: народно-інструментальне мистецтво Прикарпаття, народно-професійне оркестрове виконавство, народно-інструментальна виконавська традиція, оркестрова народно-інструментальна музика, концертно-виконавська діяльність.

Народно-інструментальна ансамблева творчість і виконавство є невід’ємною частиною музичної культури України. У процесі становлення й розвитку українського ансамблю народних інструментів сформувалися різноманітні форми спільного інструментального виконавства, їх основні різновиди [12, с.10–11]. Проведення численних концертів, конкурсів, фестивалів народно-інструментальної музики впродовж ХХ століття за участю ансамблів, оркестрів яскраво засвідчує плідне їх функціонування й важливе значення в популяризації національної культури.

Якщо до ХХ ст. ансамблеве виконавство на народних інструментах передовсім було здобутком фольклорної сфери (за винятком скоморохів, цехових музикантів, кріпацьких оркестрів, окремих прикладів домашнього музикування), то вже на початку минулого століття, завдяки професіоналізації народно-інструментального мистецтва, стає можливою поява на концертній естраді ансамблю, оркестру народних інструментів. “Автентичний фольклор в умовах сучасного урбанізованого світу зазнає серйозних змін... набуває поширення переважно у видозмінених, неавтентичних формах, у концертному сценічному виконавстві...”, – зазначає фольклорист С.Грица [4, с.142].

Найсуттєвішим внеском у дослідженні традиційних народних музичних інструментів та популярності ансамблю “троїста музика” в Україні стали праці вітчизняних фольклористів: М.Лисенка, П.Демуцького, В.Шухевича, С.Людкевича, Г.Хоткевича, Ф.Колесси, К.Квітки.

У ХХ ст. вивченням народно-інструментального фольклору, зокрема ансамблів “троїстих музик”, займалися також А.Гуменюк, П.Іванов, М.Грінченко, а на сучасному етапі – А.Іваницький, М.Хай, Б.Яремко, Р.Гусак, І.Мацієвський, В. Мацієвська, Б.Водяний, Ю.Лошков та ін.

Першими ластівками в дослідженні особливостей функціонування народно-професійного виконавства на теренах Прикарпаття стали наукові розвідки Л.Іванішин [5] та З.Федорак [20].

Однак у наукових розвідках вищезгаданих дослідників не розглядається або ж не знаходить усебічного вивчення питання творчої діяльності муніципального оркестру народної музики “Рапсодія” ЦНД м. Івано-Франківськ, як яскравого прикладу поєднання народно-інструментальних виконавських традицій Прикарпаття та професійного музичного мистецтва.

Мета даної статті полягає у визначенні особливостей виконавського стилю колективу, розкритті репертуарних тенденцій та їх взаємозв’язку з концертною діяльністю оркестру, з’ясування взаємовпливу фольклорної й академічної традицій на рівні використання музичного інструментарію.

1977 року при міському Будинку культури № 1 м. Івано-Франківськ був створений оркестр народних інструментів “Рапсодія” з ініціативи скрипаля-віртуоза, композитора, диригента, народного артиста України Петра Івановича Терпелюка. Учасниками колективу стали провідні викладачі двох музичних шкіл, музичного училища ім. Д.Січинського та музично-педагогічного факультету Івано-Франківського педагогічного інституту ім. В.Стефаніка. На думку П.Терпелюка, ідеєю створення такого колективу стала популяризація й збереження народно-інструментальної музики та автентичної пісенної спадщини Карпатського регіону (народна музика гуцулів, лемків, бойків, буковинців, закарпатців, а також угорців, молдаван, чехів, румунів) [19].

Уже через три роки творчої праці самодіяльний оркестр народних інструментів “Рапсодія” бере участь у Х Міжнародному фестивалі-конкурсі фольклорного мистецтва Придунайських земель “NARODNA MUZIKA PODUNAVSKIH ZEMALIA NOVISAD 1970–1980” (Югославія, 1980 р.), де серед колективів-учасників 28 країн світу отримує найвищу нагороду – гран-прі (велику

кришталеву вазу) та золоті медалі, які вручав колективу голова Міжнародного журі, професор Антон Еберст. Цією перемогою колектив підтвердив високий рівень виконавської майстерності¹.

Різноманітність репертуару визначила напрямок творчої діяльності оркестру – пропагування й збереження традицій народно-інструментального ансамблевого музикування Карпатського регіону та виконання творів на високопрофесійному рівні. Синтез фольклорної музики та професійного виконавства стали тим фундаментом, на якому сформувалося нове соціокультурне явище – *народно-професійне оркестрове виконавство* Прикарпаття.

У січні 1981 року оркестру було присвоєно почесне звання “Народний самодіяльний”. П.Терпелюк, організовуючи подібні оркестри в Косові, Коломиї, завжди піклувався про збереження традицій автентичного народно-інструментального музикування. Водночас наголошував на унікальності саме оркестрового виконавства в передачі тонкощів звучання й виконавських можливостей кожного інструмента. “Аби заграти так, як мелодія звучить в народі, то треба знаходитися та й наслухатися... Народну музику аби заграти, то треба її відчувати, інакше то буде “під народ”, – зазначає маестро П.Терпелюк [9, с.50]. Першим автором багатьох обробок, аранжувань, оркестровок для оркестру “Рапсодія” став П.Терпелюк. У його творчому доробку більше 15 сюїт, 3 рапсодії, 3 фантазії, з яких понад 15 оригінальних композицій автора записано на грамплатівки.

Оркестр “Рапсодія” – постійний учасник міських, обласних свят, телетурніру “Сонячні кларнети”, він записувався в програмі “Молода гвардія” на республіканському радіо, виступав із концертами в Києві, Львові, Москві, Новгороді, Ленінграді. Колектив запрошували на Львівське, Київське та Всесоюзне телебачення. У репертуарному списку колективу, окрім інструментальних, з’являються і вокально-інструментальні композиції².

Після блискучої перемоги на Міжнародному конкурсі П.Терпелюка запрошують до Києва. “Рапсодію” очолює цимбаліст-віртуоз М.Петрина – нині керівник Черкаського оркестру народних інструментів Обласної філармонії. З 1984 по 1987 рр. колективом керує баяніст Я.Щирба, із серпня 1988 по 1991 рр. – баяніст-віртуоз Р.Жилавий, який емігрував до США. 1992 р. в оркестр повертається Я.Щирба, який очолює колектив до 2000 р.

Різноманітність заходів (обласний огляд народної творчості, фестиваль, святкування Дня міста, мистецька імпреза), виконавських форм (сольна програма, акомпанемент солісту-вокалісту, до танцю), репертуару (оригінальні оркестрові твори, авторські та народні пісні, танцювальна музика) засвідчують активну професійно-творчу діяльність колективу³.

¹ У програмі виступу оркестру прозвучали твори: “В’язанка галицьких народних пісень”, “Друга рапсодія” для скрипки з оркестром, сюїта “Радуйся, Гуцуліє” П.Терпелюка, “Буковинські народні мелодії” І.Міського, “Гей, Карпати” М.Гринишина (соліст В.Петренко), “Угорський танець” Й.Брамса.

² Солістами оркестру стають В.Петренко (ІФІНГ), лікар А.Семак, А.Василюк (Тисмениця), тріо бандуристок ДМШ №2 (кер. М.Шевченко). Оркестр був удосконалим великої честі акомпанувати таким знаменитостям, як Д.Петриненко, Д.Гнатюк, М.Стеф’юк, І.Лазарів, М.Буник, С.Вербицький.

³ 26 листопада 1995 року в приміщенні обласного муздрамтеатру ім. І.Франка відбувся творчий звіт Івано-Франківська, який став завершальним акордом обласного огляду, присвяченого 400-літтю з дня народження Б.Хмельницького. Місто в цьому концерті представило свої кращі сили, серед яких й оркестр народних інструментів “Рапсодія”. Того ж року колектив був запрошений на Міжнародну мистецьку імпрезу в міста Дахау і Мюнхен (Німеччина). 17 березня 1996 р. у приміщенні НД “Промісвіт” м. Коломия відбувся обласний фестиваль народних оркестрів “Кобзареві струни”, присвячений 182-й річниці від дня народження Т.Г.Шевченка, де серед багатьох учасників – оркестр “Рапсодія” (кер. Я.Щирба). У рамках святкування Дня міста, 10 травня 1999 р., в обласній філармонії відбувся вечір народно-інструментальної музики за участю оркестрів народних інструментів “Рапсодія” (м. Івано-Франківськ), “Аркан” (м. Надвірна), “Гуцулія” (м. Коломия), оркестру народних інструментів з Рожнятова та фольклориста-музикознавця М.Тимофіїва [8]. 1999 року в рамках Всеукраїнського огляду народної творчості відбувся творчий звіт мистецьких колективів м. Івано-Франківськ, в якому взяв участь народний самодіяльний оркестр народних інструментів “Рапсодія” (кер. Я.Щирба). Поряд із сольною програмою (В.Попадюк “Фантазія на українські народні теми для цимбал з оркестром” (соліст В.Шотурма), В.Попадюк “Фантазія на гуцульські народні мелодії для сопілки з оркестром” (соліст Л.Никорак)), колектив акомпанував народному самодіяльному танцювальному ансамблю “Візерунки” ЦНД (кер. Г.Бай; виконували: український народний танець “Іхали козаки”), а також солісту, лауреату міжнародних та всеукраїнських пісенних конкурсів та фестивалів М.Петрику (виконували: “Україно моя”, сл. С.Дасевича, муз. М.Петрика).

З 2000 року художній керівник та диригент оркестру – заслужений артист України Любомир Никорака. Його талант, професійні здібності, організаторське вміння й велика самовіддача стали тією генеруючою силою, завдяки якій оркестр творить і досягає успіхів.

У 2000 р. оркестр брав участь у концертній програмі (виконували два номери: М.Кропивницький “Соловейко”, солістка З.Орлова; В.Попадюк “Прикарпатські візерунки”) творчого проекту “Місто Івано-Франківськ вітає м. Львів”, що відбувся в оперному театрі Львова. Того ж року була випущена аудіокасети “Прикарпатські наспіви” та 2004 р. зроблено запис у творчій студії-майстерні О.Колубаєва “Колібри” (м. Івано-Франківськ), а також випущено компакт-диск (CD), куди ввійшли оригінальні композиції й обробки Я.Щирби, Ю.Польового, В.Попадюка, Д.Попічука, М.Різоля, І.Бурдіна, В.Крецу, О.Камінського, Л.Никорака. ВАТ “Барви Прикарпаття” у 2000 р. пошило для оркестру два комплекти костюмів.

2001 року колектив отримав статус муніципального. Аналізуючи концертні виступи оркестру “Рапсодія”, відзначимо неабияку вимогливість і бажання керівника бути завжди в полоні творчості, популяризувати народну музику, зберігати й примножувати новими проектами традиції своїх попередників-диригентів. Географія, зміст і форма гастрольних та концертних виступів оркестру дуже широкі й різноманітні.

24 лютого 2002 року в приміщенні Івано-Франківської обласної філармонії відбувся ювілейний концерт із нагоди 25-річчя муніципального оркестру народної музики “Рапсодія” за участю українського ансамблю народної музики “Дніпро” (м. Київ, кер. Л.Матейко) та муніципального оркестру народних інструментів “Аркан” (м. Надвірна, кер. С.Орел), народного аматорського ансамблю танцю “Карпати” Будинку науки і техніки Івано-Франківського відділення Львівської залізниці (худ. кер. Я.Семкович, балетмейстер Г.Железняк, кер. оркестру П.Якимів), поета-гумориста, заслуженого артиста України Володимира Пушкаря.

Разом із народним самодіяльним ансамблем танцю “Карпати” оркестр “Рапсодія” побував на багатьох міжнародних конкурсах та фестивалях колективів народної творчості (лауреат, м. Фівізано, Італія, 2003 р.), народних колективів “Серпухов-2004” (м. Серпухов, Росія). 2003 р. спільно з народним артистом України М.Кривенем мала інструментальна група оркестру дає 12 концертів у США (штати Нью-Джерсі та Нью-Йорк).

2006 р. відбувся *творчий звіт* колективу в приміщенні Івано-Франківської обласної філармонії за участю поета-гумориста В.Пушкаря, учня педпрактики Івано-Франківського музичного училища ім. Д.Січинського, переможця обласного конкурсу “Юний віртуоз” Ігоря Ровенка (цимбали).

29 квітня 2007 року там само відбувся концерт із нагоди 30-річного ювілею муніципального оркестру народної музики “Рапсодія”, традиційно – за участю поета-гумориста В.Пушкаря. На свято народної музики був запрошений перший керівник колективу П.Терпелюк, який виступив із короткою доповіддю про історію створення, концертно-виконавську діяльність оркестру й урочисто вручив Л.Никораку кришталеву вазу (гран-прі фестивалю-конкурсу в Югославії) як символ передачі естафети високого професіоналізму, титанічної праці, наполегливості й широкій любові до народного мистецтва.

Поряд із сольною концертно-виконавською слід виділити й *аккомпаніаторську* діяльність оркестру солістам, хоровим, танцювальним колективам, інструментальним ансамблям¹.

¹ Народним артистам України – Д.Гнатюку, М.Кривеню, В.Пірусу, заслуженим артистам України – О.Василенку, М.Петрику, а також З.Орловій, С.Вишневській, саксофоністові П.Йосипенку; народному аматорському хору “Первоцвіт” (с. Микитинці, кер. Г.Карась), дитячому хору хлопчиків ЦДТ (кер. Я.Павлик), народному аматорському хору “Прикарпаття” (НД с. Угорники, кер. О.Ткачик); зразковому аматорському ансамблю танцю “Галицька веселка” (керівники Галина та Петро Ільчуки), народному аматорському ансамблю танцю “Карпати” Будинку науки і техніки залізничників (керівники Г.Железняк та Я.Семкович), народному самодіяльному ансамблю танцю “Візерунки” ЦНД (керівники Г.Бай та П.Нестерук); тріо бандуристок “Намісто” ЦНД (кер. Н.Нестерук), дуету цимбалістів (І.Ровенко та В.Дутчак), дуету ксилофоністів (учні ДМШ №2).

“Рапсодія” неодноразово нагороджувалася *грамотами*, подяками, дипломами¹. Поруч з іншими колективами ЦНД, м. Івано-Франківськ оркестр є активним учасником мистецьких заходів, передбачених ЦНД та управлінням культури міськвиконкому. Традиційними стали виступи колективу на святкуванні *професійних свят*². Оркестр “Рапсодія” – учасник *Днів культури* м. Івано-Франківськ у м. Калуш та м. Яремче (2000 р.), урочистого концерту до Дня Незалежності України в м. Нью-Йорк (США, 2003 р.), м. Варшава (Польща, 2005 р.), культурно-мистецькій програмі української громади Латвії (м. Рига, м. Єлгава, 2007 р.).

Неодноразово колектив представляв народно-інструментальне мистецтво на всеукраїнських та міжнародних *конференціях*³, *виставках*: художників Івано-Франківська у Києві (2002), урочистого відкриття українського виставкового павільйону на ВДНГ (м. Москва, Росія, 2002), “Укрпродресурей” (м. Москва, Росія, 2003), Міжнародній виставці туристичних фірм (м. Київ, 2005). Слід відзначити концертну діяльність колективу під час виборів на підтримку кандидата в президенти В.Ющенко (2004 р., 19 концертів).

У процесі творчої діяльності при колективі організовувалися різноманітні *ансамблі*, а саме: два *вокально-інструментальні квінтели*: 1) 80-ті рр. – Р.Жилавий (баян), С.Зелінська (скрипка), С.Лучко (контрабас), М.Грицак (бубон), О.Левицька (солістка-вокалістка, лауреат Всесоюзного огляду самодіяльної художньої творчості, 1985 р.); 2) 90-ті рр. – Р.Жилавий (баян), Д.Іванів (скрипка), С.Лучко (контрабас), В.Галько (кларнет), О.Левицька (солістка-вокалістка); з 2005 р. – *“троїсті музики”* (Я.Гулько, І.Шургот (скрипка), Т.Слободян (цимбали), А.Пасечко (бубен), Л.Никорак (сопілка)).

Доброю традицією оркестру стали концертні виступи в рамках святкування *Дня міста* інших областей України та за її межами⁴.

У концертній практиці колективу відзначимо творчі ювілейні зустрічі з колегами по жанру. Так, 2008 року оркестр брав участь у святкуванні 5-річчя Бурштинського народного аматорського оркестру народних інструментів.

Оркестр “Рапсодія” неодноразово брав участь у регіональних та міжнародних *фестивалях, конкурсах*⁵. Колектив виступав із концертами в Україні, Польщі, Росії, Латвії, Румунії, Югославії, Франції, Італії, Німеччині, США.

¹ *Грамотами* управління культури обласної адміністрації та голови обласної ради (за участь у звіті майстрів мистецтв у Києві, 2001, 2003) та відділу культури міського виконавчого комітету, міського голови З.Шкутяка (з нагоди відзначення Дня працівників культури та аматорів народного мистецтва, 2005), *подяками* міського голови (за участь у заходах з нагоди відзначення Дня міста Серпухово), міської адміністрації на ім'я міського голови м. Івано-Франківська (за участь у XI Міжнародному фольклорному фестивалі (м. Тирговіште, Румунія, 2006), за підписом мера міста (за участь у заходах із нагоди відзначення дня міста Хшанів (Польща), 2008), за участь колективу в культурно-мистецьких заходах із нагоди відзначення 110-річчя від дня народження відомого українського письменника і поета С.Ленкавського (Німеччина, м. Мюнхен, 2004), *дипломом* учасника оргкомітету фестивалю IV з'їзду кашубів (Польща, 2002).

² День бібліотекаря, День пожежника (2002, 2005, 2007), День медика (м. Рахів, 2007), День туризму (м. Івано-Франківськ, 2007), День вчителя (2007, 2008), День місцевого самоврядування (2008), День працівників культури та аматорів народного мистецтва (2002, 2005, 2007 (м. Рахів), 2008), День будівельників та працівників ВАТ “Івано-Франківськцемент” (2002, 2005), День працівників соціальної сфери (2002, 2005), День підприємця (м. Івано-Франківськ, 2007), День працівників лісового господарства (м. Івано-Франківськ, м. Рівне, вересень, 2008).

³ Асоціації мерів міст України (м. Яремче, 2000, 2007 рр.; Івано-Франківськ, 2006 р.), за участю делегацій із Канади, Америки, Австралії та України (м. Івано-Франківськ, 2006 р.), ДПА України (м. Яремче, 2006 р.); українсько-польської конференції бібліотекарів (м. Івано-Франківськ, 2006 р.), іноземних посольств та консульств в Україні (м. Яремче, 2007 р.), газової промисловості (м. Яремче, 2007 р.), будівельної галузі (м. Яремче, 2007 р.), кіномистецтва (м. Яремче, 2007 р.), працівників Держрезерву України (м. Яремче, 2007 р.), медичних працівників (м. Івано-Франківськ, 2008 р.).

⁴ м. Київ (травень, 2003), м. Тульчин Вінницької області (вересень, 2008), м. Сургут (Росія, 2002 р.), м. Серпухово (Росія, 2002, 2003, 2004 рр.), м. Єлгава (Латвія, 2007), м. Хшанув (Польща, травень, 2008), м. Жешув (Польща, червень, 2008).

⁵ У Міжнародному конкурсі колективів народної творчості “Світ музики” (м. Фівіззано, Італія, 2003); Міжнародному конкурсі народних колективів “Серпухов-2004” (м. Серпухов, Росія); “Брати слов'яни” (м. Битув, Польща, 2007); у відкритті V Міжнародного фестивалю хорової музики “Перелзвін” (м. Івано-Франківськ, 2008); у закритті I Міжнародного фольклорного фестивалю етнографічних регіонів України “Родослав” (м. Івано-Франківськ, 2001), “Кобзареві струни” (смт. Рожнятів, 1999, 2003, 2005, 2006, 2007, 2008), XI Міжнародному фольклорному фестивалі (м. Тирговіште, Румунія, 2006).

У творчому доробку оркестру – твори музичної класики, обробки, аранжування, інструментовки, редакції народних пісеньних і танцювальних мелодій різних регіонів України; авторські інструментальні композиції (в’язанки, фантазії, варіації, сюїти, п’єси), створені на основі мелосу Карпатського регіону, Закарпаття, Молдавії, Румунії, Угорщини; оригінальні твори для оркестру народних інструментів, пісні українських композиторів, місцевих авторів та народні, музика до танцю. Окреме репертуарне угруповання становлять твори керівників оркестру, написані спеціально для цього колективу, зокрема П.Терпелюка, Я.Щирби, Р.Жилавого, Л.Никорака [Додаток]. Візитною карткою оркестру “Рапсодія” є композиція В.Попадюка “Карпатські візерунки”, в якій яскраво виражені колорит і стилістика народно-інструментальної мелодики Карпатського регіону.

Художньою стилізацією й виконавською інтерпретацією музичного фольклору на вторинному рівні його функціонування характеризується оркестрова композиція Л.Никорака “В’язанка гуцульських мелодій”. Використовуючи автентичну мелодику Надвірнянського та Богородчанського районів, традиційний синкопований ритм у партії бубна, мелізматичну та легатні скрипкові прийоми гри народних музик, гуцульські малі цимбали з діатонічним строем та дерев’яні палички зі шкіряною обшивкою для відтворення народної манери виконання, автор збільшив інструментальний склад народної капели, написавши твір для оркестру. Подібного роду професіоналізація фольклорних форм музичного виконавства є показовою в народно-інструментальному мистецтві Прикарпаття. Прикладом взаємозбагачення народного і професійного виконавства є “Українська фантазія” В.Попадюка для сопілки з оркестром. Зокрема, прослідковуємо наявність специфічних штрихів у партії соліста (подвійне стакато у швидкій частині; штрихове легато при переході з першої на другу октави в повільній частині), що вимагає віртуозності їх виконання й володіння ними, та цитуванні народної пісні “Ой, що ж то за шум учинився” в оркестровій партитурі.

Важливу стилеутворюючу роль у народно-інструментальній виконавській традиції відіграє інструментарій. Найпоширенішими інструментами ансамблевої виконавської традиції Карпатського регіону є скрипка, цимбали, сопілка, бубон, флюяра, трембіта.

Традиційним ансамблем народних інструментів в Україні, починаючи з XVI століття, вважають “троїсту музику” [13]. На Гуцульщині її називають “капелюю”. Для західних областей більш типові такі склади “троїстих музик”: скрипка, басоля, цимбали або скрипка, цимбали, бубон. У Тернопільській та Івано-Франківській областях до “троїстої музики” додають сопілку [6, с. 16].

Проаналізувавши інструментальний склад оркестру “Рапсодія”¹, можна дійти такого висновку. Першоосновою колективу є типовий гуцульський ансамбль “троїстих музик” – так звана “капела” (скрипка, цимбали, бубон), до якого додаються: сопілка (та її різновиди: теленка, най, окарина, дводенцівка, дрімба), кларнет, баян, кобза, альт, віолончель, контрабас.

На інструментальному рівні прослідковуємо взаємопроникнення різних виконавських традицій, а саме: автентичного інструментального ансамблевого виконавства Гуцульщини, традицій класичного струнно-смичкового камерного ансамблю, інструментів іншоетнічного походження (кларнет, баян), а також нетипових для традиційного побутування музичних інструментів досліджуваної території (кобза, бугай).

Якщо в народно-виконавській музичній практиці виробничо-творчий зв’язок “музичний майстер–виконавець–слухач” є традиційним, для професійно-народного виконавства очевидним стає протилежна схема: слухач – виконавець – музичний майстер (народний майстер, фабричне виробництво)².

¹ Склад оркестру 2009 р.: *соліст-вокаліст*: М.Петрик; *народні духові інструменти* (сопілка, теленка, най, окарина, дводенцівка, дрімба): Л.Никорак; *кларнет 1*: С.Шовгенюк; *кларнет 2*: В.Галько; *баяни*: Ю.Федорин, Р.Пасічник; *ударні інструменти*: В.Палійчук; *цимбали 1*: В.Ровенко; *цимбали 2*: Т.Слободян; *кобза*: М.Дутчак; *скрипки 1*: Л.Мельниченко, Я.Гуцько, О.Джуган, О.Мартинець, С.Пасечко; *скрипки 2*: Л.Мандрик, А.Пасечко, І.Шурот, І.Яцушак; *альт*: Л.Шушка; *віолончель*: Я.Прибуш; *контрабас*: З.Магдій.

² Сьогодні в оркестрі “Рапсодія” серед майстрових інструментів – най, окарина (невідомий майстер), теленка (Л.Никорак), скрипки; фабричних – сопілка (Мельниці-Подільська фабрика, зроблена на замовлення), цимбали (м. Кишинів, Молдова), м. Будапешт (Угорщина, фірма “Богак”), кобза (Львівська фабрика “Трембіта”), бугай (Чернігівська фабрика), великий концертний барабан (бубон, японська фірма “YAMAHA”), контрабас (румунська фірма “Хора”), баян (Тульська фабрика, Росія).

Упродовж становлення та активного розвитку ансамблю “троїста музика” змінювалися його функції [13]. Фольклорне середовище побутування автентичних ансамблів збережене згідно з традиціями. Народно-професійні інструментальні ансамблі, оркестри репрезентують своє виконавське мистецтво на концертній естраді (сольні концертні виступи, участь у фестивалях, конкурсах, виставках, конференціях, Днях культури і т. ін.). На думку кандидата мистецтвознавства Ю.Волощука, “ретрансляція народних інструментальних мелодій музикантами з професійною освітою через нагромадження різноманітних художніх засобів вела до нової якості фольклорного твору, нової форми його реалізації... у сценічній інтерпретації” [3, с.243].

Процес професіоналізації ансамблевого народно-інструментального виконавства в Україні має давнє коріння [13]. Водночас, у ХХ – початку ХХІ століття продовжується безупинна професіоналізація народно-інструментального виконавства як беззаперечний історико-культурний факт сучасного художнього процесу. І навпаки – відродження, відтворення автентичної інструментальної та вокальної музики України професійно-академічними виконавцями на стилістичному, вторинному рівні функціонування фольклору. На противагу фольклорним колективам, народно-професійні ансамблі, оркестри зберігають і передають наступним поколінням свої творчі здобутки через нотну традицію (видання збірників, запис оркестрової партитури), а також запис аудіокасет, компакт-дисків.

Фольклорна ансамблева гра ґрунтується на виконавській стилістиці сольного інструментального виконавства, що у свою чергу зумовлює потребу постійного пошуку провідного “музики” нових мелодичних варіантів. “Мелодія – то ніби канва, основа, а приспівки, вслухайтесь, у кожнім селі інакші. То як у вишивці або ткацтві – кожен майстер в загальний узір щось додає свого. Можна заграти просто, гарно, а можна мелодію ніби прикрасити візерунками, як у різьбленій шкатулці...” – наголошує П.Терпелюк [9, с.46]. Саме ця найголовніша типова риса індивідуального стилю народного музиканта окремо взятої локальної народно-виконавської традиції стала генеруючою у формуванні інструментального стилю народно-професійного виконавства сучасних колективів. Так, неповторність і колоритність звучання оркестру народної музики “Аркан” (м. Надвірна) полягає в майстерності та надзвичайній обдарованості керівника, віртуоза-скрипаля С.Орла. Самобутній виконавський стиль М.Ковцуняка вирізняє його оркестр “Гуцулія” (м. Коломия) серед інших віртуозністю виконавської орнаментики.

В оркестрі “Рапсодія” серед талановитих музикантів і керівників можна назвати П.Терпелюка, М.Петрину, Я.Щирбу, Р.Жилавого, Л.Никорака. 18 учасників колективу отримали спеціальну вищу музичну освіту III–IV рівня акредитації; 2 – спеціальну вищу музичну освіту I–II рівня акредитації; один – навчається в Інституті мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника. Як зазначає керівник оркестру Л.Никорак, “саме професійна освіта музикантів, їхній високий виконавський рівень дозволяють поповнювати репертуарний список колективу класичними, концертно-віртуозними оригінальними авторськими композиціями, створеними на основі народного мелосу, виконання яких вимагає спеціальної музичної підготовки” [7].

У березні 2009 р. у приміщенні обласного муздрамтеатру ім. І.Франка відбулося обласне свято “Тріумф” – вшанування лідерів економічного прогресу. В урочистому концерті свята брав участь муніципальний оркестр народної музики “Рапсодія”, який виконав два твори: Г.Дініку “Березнева хора” (соліст – О.Джуган (скрипка)), А.П’яцолла “Лібертанго” (соліст – заслужений артист України, професор М.Черепанин (акордеон)).

Духовне та творче єднання стало ідейним стрижнем оркестру – колективу музикантів-віртуозів вищого професійного гатунку, закоханих у свій виконавський жанр, здатних представити слухачеві сучасні барви української оркестрової народно-інструментальної музики. Постійний творчий пошук, любов до народної музики, безперервне удосконалення виконавської техніки, оновлення репертуару, репрезентація народно-професійної інструментальної культури Прикарпаття на концертній сцені, бездоганна й самобутня інтерпретація музичних творів, де Л.Никорак – диригент і соліст – стали основними засадами феноменологічної концепції творчої діяльності оркестру “Рапсодія”.

Аналіз концертно-виконавської діяльності представленого колективу дає підстави стверджувати, що професіоналізація виконавського стилю оркестру відбулась у першу чергу завдяки переосмисленню жанрової структури ансамблю “троїсти музики”; взаємопроникнення й взаємозбагачення фольклорного та класичного інструментарію, що спонукало до утворення народно-професійного оркестрового виконавства; трансформація народних пісенних і танцювальних ме-

лодій у вигляді оригінальних композицій, обробок, фантазій, в’язанок, редакцій, інструментовок, аранжувань стала важливим чинником у формуванні репертуарної політики колективу; підпорядкованість індивідуальних інтонаційних технік кожного учасника колективу єдності штрихової, динамічної, ритмічної одночасовості оркестрової вертикалі; камернізація оркестрового звучання, його якісне збагачення; трансформація побутування ансамблевого народно-інструментального та вокального фольклору в концертні виконавські форми.

Додаток

Основний концертний репертуар муніципального оркестру народної музики “Рапсодія” Івано-Франківського ЦНД (1977–2009 рр.)

Інструментальні твори

1. Арський М. “Ввечері” (соліст В.Пукаляк (кларнет)).
2. Балог Е. “Концертна полька” (солісти: дует І.Ровенко та В.Дутчак (цимбали)).
3. Банарюк Ю. “Концертна хора”.
4. Банарюк Ю. “Сирба з Яблони”.
5. Білогубик С. “Чардаш”.
6. Бурдін І. “Прелюдія і хора каприччозо” (соліст В.Ровенко (цимбали)).
7. Варіації на тему української народної пісні “Ой, гиля, гиля”.
8. “В’язанка лемківських мелодій”. Обробка С.Сулича.
9. “В’язанка українських народних мелодій”. Обробка Я.Щирби.
10. “Дікс-полька”. Аранжування Ю.Коваля.
11. Дініку Г. “Жайвір”. Обробка Л.Никорака.
12. Дініку Г. “Березнева хора”.
13. Йову В. “Мелодія для душі” (соліст Л.Никорак (най)).
14. Йордакі Т. “Концертні варіації” (соліст В.Ровенко (цимбали)).
15. Йордакі Т. “Концертна сирба” (соліст Т.Слободян (цимбали)).
16. Камінський О. “Увиванець”.
17. “Карело-фінська полька”. Обробка Л. Никорака (солісти: В.Пукаляк, В.Галько (кларнет)).
18. “Карпатська мозаїка”. Фантазія на теми народних мелодій карпатського краю. Обробка Ю.Коваля.
19. Коваль Ю. Фантазія на буковинські теми “Візерунки коваля”.
20. “Коник-стрибунець”. Обробка Л.Никорака.
21. Кос-Анатольський А. “Рапсодія”. Соло для скрипки з оркестром.
22. Крецу В. “Дойна і музикуца”.
23. Крецу В. “Концертна сирба” (соліст П.Йосипенко (саксофон)).
24. Левицький І. “Українська рапсодія”.
25. Левицький Д. “Буковинські мелодії”.
26. “Лекурічі”. Молдавські народні мелодії в обробці Л.Никорака.
27. Марш із кінофільму “Білий птах з чорною ознакою”. Обробка Л.Никорака.
28. Міський І. Буковинські народні мелодії.
29. “Молдавська полька”. Обробка Л.Никорака.
30. “Молдавські мелодії”. Обробка Р.Жилавого.
31. Монті В. “Чардаш”.
32. Никорак Л. “В’язанка гуцульських мелодій” (для трійстих музик).
33. Никорак Л. “Фантазія на гуцульські народні теми”.
34. Никорак Л. “Фантазія на покутські народні мелодії”.
35. Орел С. “Привітальна”.
36. Орел С. “Різдвяна сюїта”.
37. Орел С. “Танцювальна сюїта”.
38. Орел С. “Фестивальний марш”.
39. Петерсон А. “Галоп” (солісти: дует І.Ровенко та В.Дутчак (цимбали)).
40. “Полька-дідусь”. Обробка Л.Никорака (соліст В.Пукаляк (кларнет)).
41. Польовий Ю. “Галицька барвіста” (соліст В.Пукаляк (кларнет)).
42. Польовий Ю. “Росяне намисто” (солісти: Л.Никорак (сопілка), В.Пукаляк, С.Шовгенюк (кларнет), І.Шургот, О.Джуган (скрипка), Т.Слободян, В.Ровенко (цимбали)).
43. Попадюк В. “Жартівливі мелодії” (соліст І.Суш (бугай)).
44. Попадюк В. “Жартівлива полька” (соліст Л.Никорак (сопілка)).
45. Попадюк В. “Карпатські візерунки”.
46. Попадюк В. “Коломийки на дводенцівці” (соліст Л.Никорак).

47. Попадюк В. “Концертна полька” (солісти: Л.Никорак, П.Петрунів (сопілка)).
48. Попадюк В. “Подільська полька”.
49. Попадюк В. “Українська фантазія”.
50. Попадюк В. “Фантазія на гуцульські народні мелодії для сопілки з оркестром” (соліст Л.Никорак).
51. Попадюк В. “Фантазія на українські народні теми для цимбал з оркестром” (соліст Т.Слободян (цимбали)).
52. Попічук Д. “Старовинний буковинський козачок”.
53. П’яцолла А. “Лібертанго” (соліст Р.Пасічняк (баян)).
54. Раду В. “Весняна хора”.
55. Раду В. “Журба за рідною хатою” для скрипки з оркестром (соліст О.Мартинець).
56. Римський-Корсаков “Політ джмеля”.
57. “Румунська полька”. Обробка Л.Никорака.
58. “Сирба”. Молдавський народний танець. Обробка Н.Блажина.
59. “Святкова хора”. Аранжування Л.Никорака.
60. “Святковий марш”. Обробка Л.Никорака.
61. Скорик М. “Мелодія”.
62. “Танцювальна сюїта”. Обробка Л.Никорака.
63. “Танцює Молдова”. Фрагмент із молдавської танцювальної сюїти. Обробка Я.Щирби.
64. Терпелюк П. “В’язанка галицьких народних пісень”.
65. Терпелюк П. “Друга рапсодія” для скрипки з оркестром.
66. Терпелюк П. Сюїта “Радуйся, Гуцуліє!”.
67. “Українська весільна полька”. Обробка Д. Попічука (соліст Л.Никорак (сопілка)).
68. Угорський народний танець “Чардаш”. Обробка М.Різоля, редакція Я.Щирби.
69. “Український сувенір”. Обробка Л. Никорака (солісти: Ю.Федорин, Р.Пасічняк (баян)).
70. Фібих З. “Соловейко”.
71. Фоссен А. “Флік-флак”.
72. “Хлоп’ячі забави”. В’язанка українських мелодій для народних духових інструментів. Обробка Р.Жилавого.
73. “Хора Маре”. Обробка Л.Никорака.
74. “Циганська сюїта”. Обробка Я.Щирби.
75. Щирба Я. “Верховинські наспіви”.
76. Щирба Я. “Візитка”.
77. Щирба Я. “В’язанка українських народних мелодій”.
78. Щирба Я. “Дума і козачок”.
79. Щирба Я. “Молдавська сюїта”.
80. Щирба Я. “Українська танцювальна сюїта”.
81. Щирба Я. “Українська фантазія”.

Вокально-інструментальні твори

82. Барнич Я. “Гуцулка Ксеня” (соліст-вокаліст М.Петрик).
83. Білаш О. “Над горою місяць повен”.
84. “Весняний гай”. Сл. С.Пушика, муз. Ю.Коваля (соліст-вокаліст М.Петрик).
85. “Вишня”. Сл. В. Юхимовича, муз. О.Білаша (соліст-вокаліст М.Петрик).
86. “Вітер з гаєм розмовляє”. Сл. Т.Шевченка, муз. І.Фіцаловича.
87. “Віють вітри”. Арія Наталки з опери М.Лисенка “Наталка-Полтавка” (солістка-вокалістка Н.Головчак).
88. “Горянка”. Сл. Р.Юзви, муз. Ю.Коваля.
89. Гриницин М. “Гей, Карпати” (соліст-вокаліст А.Петренко).
90. “Жито сію”. Сл. Ю.Рибчинського, муз. В.Верменича.
91. Закарпатська народна пісня “Посадила м черешеньку”. Інструментовка Л.Никорака (соліст-вокаліст С.Вишнеvsька).
92. Кривиницький М. “Соловейко”.
93. “Лісна”. Сл. Р.Юзви, муз. Ю.Коваля (соліст-вокаліст М.Петрик).
94. “Мав я раз дівчиноньку”. Сл. і муз. Р.Купчинського. Інструментовка Л.Никорака (соліст-вокаліст М.Петрик).
95. “Мамина вишня”. Сл. Д.Луценка, муз. А.Пашкевича, інструментовка Р.Жилавого (солістка-вокалістка О.Левицька).
96. “Не пора!”. Сл. І.Франка, муз. Д.Січинського.
97. “Ой у лузі червона калина”. Сл. С.Чарнецького, мелодія народна (соліст-вокаліст М.Кривень).
98. “Опівночі”. Сл. А.Теста, муз. Р.Коцолі та Дж.Компарі.
99. “Осіне золото”. Сл. Д.Луценка, муз. І.Шамо.

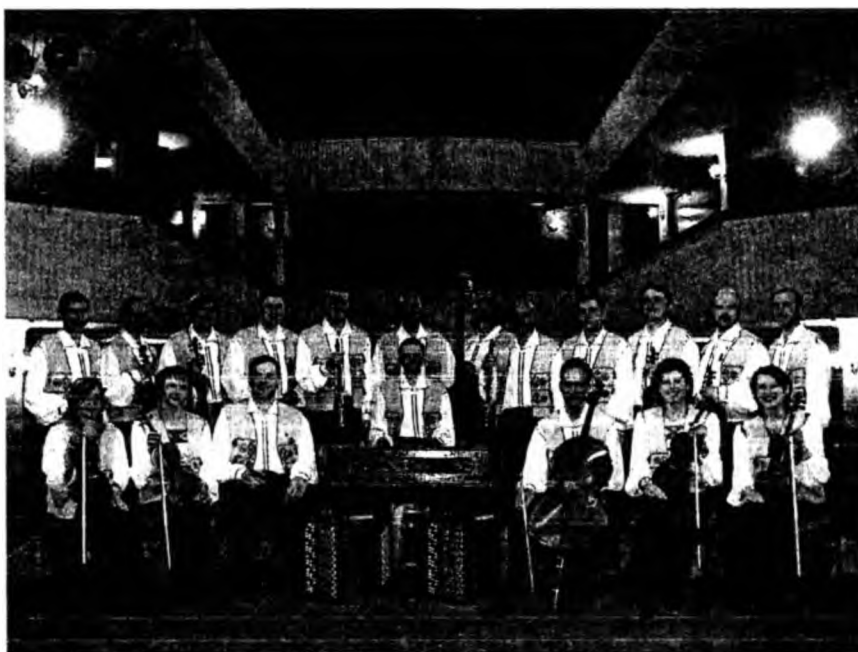
100. “Сопілка”. Сл. Б.Радиша, муз. В.Домшинського.
101. “Україно моя”. Сл. С.Дасевича, муз. М.Петрика (соліст-вокаліст М.Петрик).
102. Українська народна пісня “Вівці, мої вівці”. Інструментовка Я.Щирби.
103. Українська народна пісня “Гандзя”. Інструментовка Я.Щирби.
104. Українська народна пісня “Дошик”. Інструментовка Я.Щирби.
105. Українська народна пісня “Їхав козак за Дунай”. Інструментовка Л.Никорака.
106. Українська народна пісня “Місяць і зіроньки”. Інструментовка Л.Никорака.
107. Українська народна пісня “На вулиці скрипка грає”. Обробка Н.Нестерук.
108. Українська народна пісня “Ніч яка місячна”. Інструментовка Л.Никорака (соліст-вокаліст М.Петрик).
109. Українська народна пісня “Ой, джигуне, джигуне”. Інструментовка Л.Никорака (солісти: Н.Головачук, С.Вишневська).
110. Українська народна пісня “Ой, зійди, зійди”. Сл. Т.Шевченка. Інструментовка Я.Щирби (соліст-вокаліст М.Петрик).
111. Українська народна пісня “Ой, казала мені Солоха”. Інструментовка Я.Щирби (соліст-вокаліст С.Вишневська).
112. Українська народна пісня “Ой, я знаю, що гріх маю”. Інструментовка Л.Никорака (соліст-вокаліст С.Вишневська).
113. Українська народна пісня “Тиха вода”. Інструментовка Л.Никорака (дуєт).
114. Українська народна пісня “Човен хитається”. Інструментовка Л.Никорака.
115. Українська народна пісня “Чорнії брови”. Інструментовка Я.Щирби.
116. Українська стрілецька пісня “Був собі стрілець”. Інструментовка Л.Никорака.
117. Українська стрілецька пісня “Гей, ви, стрільці січовії”. Інструментовка Л.Никорака.
118. Українська народна пісня “Ніч яка місячна”. Інструментовка Л.Никорака.
119. “Чом, чом, чом, земле моя?”. Сл. К.Малицької, муз. уклад Д.Січинського, обр. Б.Дерев’янка.

Музика до танцю

120. “Волоска”. Обробка Л.Никорака.
121. “Горянка”. Обробка Л.Никорака.
122. “Долинські дрібонькі”. Редакція Я.Щирби.
126. “Їхали козаки”. Обробка Я.Щирби.
127. “Покутська голубка”. Обробка Л.Никорака.
128. “Скакуха”. Редакція Я.Щирби.
129. Танець “Вишківський”.
130. “Увиванець”. Обробка Л.Никорака.
131. Український народний танець “Бойківчанка”.
132. Український народний танець “Гуцулка”.
133. Український народний танець “Прикарпатський”.

1. Архівні матеріали ОНМЦ м. Івано-Франківськ.
2. Архівні матеріали ЦНД м. Івано-Франківськ.
3. Волощук Ю. Професійна реконструкція фольклору у творчості скрипаля Сергія Орла / Ю. Волощук // Мистецтвознавство. Вісник Прикарпатського університету. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦТ, 2007. – Вип. X–XI. – С. 242–248.
4. Грица С. Українська фольклористика XIX – початку XX століття і музичний фольклор. Нарис / С. Грица. – К. ;Тернопіль : Астон, 2007. – 152 с.
5. Іванішин Л. Народно-професійне скрипкове виконавство Гуцульщини як соціо-культурне явище кінця XX – початку XXI століття / Л. Іванішин // Магістерська робота; кафедра музикознавства ; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2007. – 90 с. – (Додатки).
6. Іванов П. Оркестр українських народних інструментів / П. Іванов. – К. : Музична Україна, 1981. – 111 с.
7. Інтерв’ю автора статті з керівником муніципального оркестру народної музики “Рапсодія” Любомиром Никораком [Рукопис із фонограми]. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2009.
8. Карась Г. Івано-Франківськ: культурно-мистецька хроніка Незалежності / Г. Карась. – Івано-Франківськ : Нова зоря, 2001. – 288 с.
9. Качкан В. Барви веселки: оповіді про народних майстрів / В. Качкан. – К. : Молодь, 1981. – 168 с.
10. Михаць М. Зразковий гурт “Прикарпатські музики”: становлення та творчий поступ колективу / М. Михаць // Народні-інструментальне мистецтво на зламі XX – XXI століть : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. ; ДДПУ ім. І. Франка. – Дрогобич : Посвіт, 2007. – С. 240–258.
11. Обласний фестиваль оркестрів народних інструментів “Кобзареві струни” [Програма-запрошення]. – смт. Рожнятів, 2008.

12. Пасічняк Л. М. Академічне народно-інструментальне ансамблеве мистецтво України ХХ ст.: історико-виконавський аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 “Музичне мистецтво” / Л. М. Пасічняк. – Львів : [б. в.], 2007. – 17 с.
13. Пасічняк Л. Троїста музика в народно-інструментальному мистецтві України ХХ століття / Л. Пасічняк // Мистецтвознавство. Вісник Прикарпатського університету. – Вип. IV. – Івано-Франківськ : Плай, 2002. – С. 133–144.
14. Програма творчого звіту муніципального оркестру народної музики “Рапсодія” [Буклет]. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2006.
15. Пушкар В. Гостинність сусідів / В. Пушкар // Культура і життя. – 2002. – № 32. – 11 вересня.
16. Світлини з домашнього архіву керівника муніципального оркестру народної музики “Рапсодія” Любомира Никорака.
17. Світлини з домашнього архіву солістки-вокалістки оркестру народних інструментів “Рапсодія” Ольги Левицької.
18. Світлини з домашнього архіву учасниці оркестру народних інструментів “Рапсодія”, скрипальки Віри Рудзінської.
19. Спогади першого керівника оркестру народних інструментів “Рапсодія” Петра Терпелюка [Рукопис із фонограми]. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2009.
20. Федорак З. Народно-професійне інструментальне виконавство як явище сучасної культури (на матеріалі народно-інструментальних колективів Івано-Франківщини) / З. Федорак // Магістерська робота ; Кафедра академічного інструментального виконавства ; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2008. – 89 с. – (Додатки).
21. Хай М. Музика Бойківщини / М. Хай. – К. : Родовід, 2002. – 303 с.
22. Шухевич В. Гуцульщина : в 2 ч. / В. Шухевич – 2-ге вид. // Журн. “Гуцульщина”. – Верховина, 1997. – 352 с. – Репринтне видання 1899–1901.



В статье рассмотрена творческая деятельность муниципального оркестра народной музыки “Rapsodia” г. Ивано-Франковск в контексте взаимовлияний фольклорной и академической исполнительской традиции. Определены особенности исполнительского стиля коллектива, а также раскрыты репертуарные тенденции и их взаимосвязь с концертной деятельностью оркестра.

Ключевые слова: народно-инструментальное искусство Прикарпаття, народно-профессиональное оркестровое исполнительство, народно-инструментальная исполнительская традиция, оркестровая народно-инструментальная музыка, концертно-исполнительская деятельность.

In the article there were considered creative activity of Ivano-Frankivsk orchestra folk music “Rapsodia” in the context folk and academic of playing traditions. The peculiarities performing ensembles style of are determined and also revealed tendencies of repertoire and concert activity of orchestra.

Key words: folk-instrumental art of Precarpathian, folk-professional orchestra playing, folk-instrumental playing tradition, orchestra folk-instrumental music, concert-playing activity.